

Vladimir Nazor, Istarske priče. U Zagrebu, 1913. Izdanje Matice Hrvatske. 80. 142 str.

VI. Nazor je lirski epik ali epski lirik: „jazovec“ ni nikakor. Kdor bi ga hotel kam primerjati, bi ga morda pahnil med one antiegotiste, ki nam jih predstavlja Anatole France: posvetni anahoret, ljubitelj raznih raritet, zgodovinar, ki iz prošlosti izbira najraje zgodbe legendarnega in fantastičnega nadiha, koder igraje bogati in razmahoma bohota domišljija. Robustnim realinom s temi četverimi eterskimi istrskimi pripovedkami ne bo kdovekaj ustrezno; redki sladkosnedci se bodo naslajali ob zvonki ritmiki pisateljeve besede in misli, ob vznesenem poletu njegovem.

„Facól rakamáni“ — vezeni robec — je tkan iz bajke in resničnosti: brez razkola čolničkarimo na teh sijajnih statvah iz istinitosti v bajeslovni svet. Najdenka Halugica, otrok vile pomorkinje, simbolizira tajinstveni vpliv velike vode, dočim njen ljubeč, krušnega nje očeta sin, posebej čar gorske moči. Čarovnica prepreči s pomočjo čudovitega pajčolana srečno njuno združitev. Še več nego v naslednjih pravljicah, je tukaj razsipane lirike, mehke ko majska mesečina, nalik leskečemu lošču mirnega morja... V „Šumi bez slavuja“, panteistično oživiljenem gozdu, prekipavajočem izrazite onomatopejije, snuje dobra dela duh umorjenega logarja Belobračega, ki vrne gajevim stanovnikom vseoživljajočega pevca, ozdravljenih oči, ravno tedaj ko ozelenita čudesno od strele zadeta jesena. Sledeči povesti imata za skupno vez osebo Albusa, kralja istrskih otokov, opevanega v narodni pesmi. Ta okrutni barbar, častilec Perunov in Svetovitov, krvoločni zmagalec zmaja in gorostasa, krotitelj jamskega medveda in ubijalec orla, se omehča ob pogledu na dojenčka! Potem pride etijološka legenda „Crven lišaj“, o oglejski krščanski Placidi, ki se je drznila misijonarsko nastopiti pred razvpitim poganom Albusom. Iz njene krvi, prelite na nočnem begu skozi drn in strn, so vzklili ob jutru rdeči cvetovi — zaželjeno čudo, narodu povod za izpremembo.

Marsikaj pohvalnega bi se dalo navesti o knjigi; bodi le pripomnjeno, da je oprema prav lično prirejena. *Ant. Debeljak.*

B. Budisavljević, S Ličke grude. U Zagrebu 1913. Izdanje Matice Hrvatske. 80. XXVI + 174 str.

Književne novosti naših jugoslovanskih bratov vzame človek s strahom v roke; boji se, da zagleda krasno doneča imena visokih francoskih ali laških imenitnikov, grofov in baronov, ki se sprehajajo po pariških in beneških ulicah in bulvarjih; boji se, da sreča bosjaško osebnost ruskega študenta, potujočega po zapadni Evropi. Domačega človeka, bodisi kmeta ali meščana, navadno pogrešamo. Budisavljevićeve knjige naslov pa priča, da je mož popotnik po domači zemlji. In če človek čita vrsto za vrsto te pogovore, se mu nehote vrine misel: tako govori in misli tudi slovenski kmet. Trpljenje, vdanost, poštenost in žrtev so glavne poteze, ki nam delajo njegove junake simpatične. Budisavljević je realist; plastično riše pokrajino in jo zna tesno in spretno spraviti v sklad z duševnim razpoloženjem svojih ljudi. Tehnika njegova je silno preprosta. Kakor naš Trdina potuje Budisavljević od vasi do vasi, od kmeta do kmeta, posluša povsod in vestno zabeleži, kakor sliši. Celó govorica je ista, blagozvočna in izrazita, včasih vsled tesnega naslanjanja na liško narečje malo nerazumljiva. Njegovo geslo je bilo: lepa misel in še lepši jezik. Zdravega humorja, ki dela novele zabavne, in polna bisaga; satira njegova je tako mila, da bi si želeli mnogo ostrejša. Vse spise preveva izključno naroden duh, ki

zakraljuje v narodni pesmi. Skratka: Budisavljevič sicer ni moderen, a je na š človek. Na takih temeljih bi mogla vzkliti velika jugoslovanska kultura.

J. Pasarić je napisal knjigi uvod, kjer nam tolmači precej obširno pisateljevo življenje in razmerje do ostalih srbohrvatskih pisateljev. Med drugim primerja Budisavljeviča s Stankom Vrazom: kakor pripada Vraz Slovincem in Hrvatom, tako Budisavljevič Hrvatom in Srbom, vsi pa pripadajo enemu narodu s tremi imeni.

Felician.

„Srpkinja“. (Njeno življenje in delo, njen kulturni razvoj in njena narodna umetnost do danes.) Uredile srbske književnice. Založila „Dobrotvorna zadruga Srbkinj“ v Irigu v Slavoniji. V. 80. 124 str. Cena 4 K.

Nič manj nego 211 slik krasi to delo, ki mu je namen in značaj označen v naslovu. Veliko število portretov in slik, mnogo vzorcev ženskega ročnega dela, te „poezije ženske roke, z zlatom napisane s tanko iglo na tanko platno“. Misel o takem zborniku se je rodila leta 1910., ko so Čehinje in Srbinje priredile v Pragi izložbo „Srbska žena“, in se je ponovno naglašala l. 1912., ko se je razkril spomenik pesnici-junakinja l. 1848., „Milici Srpkinji“ (Stojadinovičevi). Za vse to ima posebne zasluge „Dobrotvorna zadruga Srbkinj“ v Irigu in zlasti njen tajnik nadučitelj Stevan Radić, ki je že več let tudi naročnik slovenskih listov in član „Matice Slovenske“. Slovenske žene, ki količkaj čitajo cirilico, naj bi ne opustile te prilike, se poučiti o delu srbskih žen — že številne slike same zanimajo. Mi s svojega stališča bi želeli v knjigi več statistike o ženskih organizacijah, a kar se tiče biografskega materiala, nas knjiga pač izčrpno informira; to poudarjamo tem bolj, ker je baš o ženskih kulturnih delavkah često tako težko dobiti življenjepisni material.

Dr. Fr. Ilešič.

Slepánek Čeněk, Srbsko od prvého povstání 1804 do dnešní doby. (S predgovorom ministra Koste Stojanovića). Založil L. Beneš v Češkem Brodu. V. 80. 311 str. Cena 4 K.

Fino opremljena obsežna knjiga češkega pisatelja Slepánka, ki biva kot korespondent „Narodnih listov“ že delj časa v Belgradu, ter je s svojimi poročili iz balkanskih vojn zbudil mnogo pozornosti. Kakor kaže ta knjiga, razume pisatelj zlasti gospodarska vprašanja, a je proučil tudi srbsko politično zgodovino, tako da bo težko dobiti tudi srbsko priročno knjigo, ki bi podala tako popolno sliko srbske prošlosti in sedanjosti kakor Slepánkova. Čitaj poglavje o kralju Milanu, ki je edini zakrivil bolgarsko-srbsko vojno 1885! Druge bo zanimala zgodovina Nikole Pašića, ki je bil pod Milanom dvakrat v ječo obsojen. Njegova „radikalna stranka“ je izšla iz socialističnih in slovanskih zametkov sedemdesetih let ter se je uveljavila trajno šele po katastrofi 1903. O Slovincih poroča knjiga v zadnjem poglavju: „Srbsko in jugoslovansko vprašanje v Avstro-Ogrski“, ne da bi jih spravil v organsko zvezo s celoto. — Knjiga je ilustrirana z mnogobrojnimi slikami. Končna misel avtorjeva je: Jugoslovansko vprašanje v monarhiji je stopilo v fazo gospodarske uvetovanosti ki Jugoslovane odkazuje na tesnejše stike s severnimi Slovani države in veže jugoslovansko vprašanje nerazločno s slovanskim problemom v njej. Za nas vse pa mora veljati eno: ne, ali bo Adrija hrvatska ali srbska ali slovenska ali češka, ampak ali bo ali ne bo — slovanska. Tragični razvoj dogodkov na Balkanu nam mora biti vsem svarilen zgled.

Dr. Fr. Ilešič.